

Јована С. Стевановић¹
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Докторске академске студије филологије
Гимназија Ђуприја

УДК 811.163.41'373.45
811.163.41'282.3
811.163.41'374

Оригинални научни рад
Примљено: 1. 4. 2023.
Прихваћено: 7. 7. 2023.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gsrj.21.2023.08>

ТУРЦИЗМИ И ГЕРМАНИЗМИ У ЛЕКСИКОГРАФСКОМ РАДУ ЈАКШЕ ДИНИЋА: СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА

Предмет рада јесте семантичка адаптација турских и немачких позајмљеница у лексикографском раду Јакше Динића, који се везује за подручје тимочко-лужничког дијалекта. Грађа је преузета из следећих речника: *Тимочки дијалекатски речник* (ДИНИЋ 2008), *Допуне Тимочком дијалекатском речнику* (ДИНИЋ 2019) и *Речи и изрази традиционалне исхране становништва књажевачког краја* (ДИНИЋ 2020). Због ограниченог простора, у разматрање су узете само именице које означавају нешто неживо (предмет, простор, храна, одећа, обућа, превозно средство, мера, музички инструмент и сл.). Анализирани корпус обухвата 127 позајмљеница. За потребе овог рада издвојено је 49. Значења која имају у језику даваоцу утврђена су коришћењем следећих речника: *Türkçe-Sırpça Sözlük* (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997), *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik* (JOVANOVIĆ, SIKORA 2003) и *Rečnik nemačko-srpski i srpsko-nemački: (sa gramatikom nemačkog jezika)* (POPOVIĆ 2005). Рад има следеће циљеве: 1) да на основу анализе речничке грађе упореди дијалекатска значења са значењима у језику даваоцу и 2) да утврди да ли је дошло до измене значења у дијалекту. На основу анализе речничке грађе дошли смо до следећих резултата: 1) реплика и модел се значењски подударају у свим контекстима, 2) реплика има уже значење од модела, 3) реплика сужава значење у односу на модел, а потом шири значење, 4) реплика има шире значење од модела и 5) реплика и модел се значењски не подударају.

Кључне речи: турцизам, германизам, тимочко-лужнички дијалекат, језик давалац, семантичка адаптација.

1. Увод

Предмет рада јесте семантичка адаптација турских и немачких позајмљеница у лексикографском раду Јакше Динића, који се везује за подручје тимочко-лужничког дијалекта. Рад представља наставак наших доса-

¹ jovanica.st@gmail.com

дашњих истраживања (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020; СТЕВАНОВИЋ 2021; СТЕВАНОВИЋ 2022). У раду смо се ослањали на теорију језика у контакту и применили методолошки поступак који је карактеристичан за овакву врсту истраживања. Исти методолошки поступак налазимо и у радовима Р. Филиповића (1986), Г. Мартиновског (1978), С. Станковић (2014; 2016) и у нашим претходним већ поменутиим истраживањима.

Грађа је преузета из следећих речника: *Тимочки дијалекатски речник* (ДИНИЋ 2008), *Допуне Тимочком дијалекатском речнику* (ДИНИЋ 2019) и *Речи и изрази традиционалне исхране становништва књажевачког краја* (ДИНИЋ 2020). Због ограниченог простора, у разматрање су узете само именице. Биране су само именице које означавају нешто неживо (предмет, простор, храна, одећа, обућа, превозно средство, мера, музички инструмент и сл.). Овакве именице су семантички разноврсније, бројне су и пружају богат материјал за анализу.² Анализирани корпус обухвата 127 позајмљеница. За потребе овог рада издвојено је 49. Значења која имају у језику даваоцу утврђена су коришћењем следећих речника: *Türkçe-Sırpça Sözlük* (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i dr. 1997), *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik* (ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003) и *Rečnik nemačko-srpski i srpsko-nemački: (sa gramatikom nemačkog jezika)* (РОРОВИЋ 2005). Изворни облици речи утврђени су коришћењем *Великог речника страних речи и израза* (КЛАЈН, ШИПКА 2008). Делимично смо се ослањали на речник *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* (ЅКАЛЈИЋ 1966). Остали речници с подручја тимочко-лужничког дијалекта послужили су као контролни корпус.³ Многе именице из анализираног корпуса нису забележене у осталим речницима с подручја тимочко-лужничког дијалекта.

Раd има следеће циљеве: 1) да на основу анализе речничке грађе упореди дијалекатска значења са значењима у језику даваоцу и 2) да утврди да ли је дошло до измене значења у дијалекту.

2. Претходна истраживања

Страна лексика била је предмет проучавања бројних лингвиста. Д. Ћупић писао је о позајмљеницама у говору Загараца (1984). У раду *Туђице у дијалекатској лексици и њихова обрада* издвојио је два слоја стране лексике у дијалекту: 1) старији слој и 2) нова страна лексика. Старији слој чине лексеме које су се прилагодиле нашем језику и које личе на словенске речи, док нову страну лексику чине лексеме које су настале у међујезичким контактима у новије време (1984: 198–199).

С. Петровић је неколико радова посветила турским позајмљеницама (1994; 2009; 2012). Анализирајући релевантне речнике српског језика,

² Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2021: 284; СТЕВАНОВИЋ 2022: 250.

³ Списак коришћених речника дат је на крају рада.

закључила је да се многи турцизми не спомињу у њима, али се спомињу у дијалекатским речницима с подручја призренско-тимочког дијалекта: *кавак*, *кадимија*, *кајме* (1994: 428), *бојдаш*, *дегмеде* и др. (2009: 149–155). У монографији *Турцизми у српском призренском говору. На материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемерицића* сврстава турцизме у 23 лексичко-семантичке групе, како би показала да су турцизми у говору Призрена присутни у свим сферама живота (*људске особине*, *занимања*, *медицина*, *животиње*, *одећа* и др.) (2012: 351–356).

Бавећи се пореклом лексеме *јогурт*, С. Петровић и М. Ђинђић долазе до закључка да је „реч јогурт посведочена још у доба живог контакта са османским турским језиком и културом, у XIX веку, али је у то време имала статус неодомаћене туђице” (2015: 261). Према њиховом мишљењу, „као одомаћена позајмљеница забележена је тек од средине XX века, када је вероватно непосредно преузета из неког од европских језика, па би тај лексички слој могао спадати у нетурско наслеђе или у спој интернационализма и ревитализованог турцизма из османског периода” (2015: 261). По њима, „народна пословица Ко се једном на млеко опече, тај и у јогурт дува представљала би најновији слој постосманских позајмљеница” (2015: 261).

Удео турцизама је велики и у сточарској терминологији југоисточне Србије (ЈОВИЋ 2018; ЈОВИЋ 2019). Поједини турцизми су архаизми (*амбар*, *ат*), а поједини историзми (*ћесим*). Велики број турцизама је део опште лексике: *марамница*, *ђубре*, *ортак* и др. (ЈОВИЋ 2019: 233). Германизми су мање присутни у сточарској терминологији југоисточне Србије (*фарба*, *ролна*, *фусикле*) (ЈОВИЋ 2018: 154).

Т. Трајковић у раду *Терминологија одевања и обувања у Рудни (Румунија)* долази до закључка да су речи које налазимо у терминологији одевања и обувања углавном словенског порекла: *лице*, *наруквица*, *огрлица*, *одело*, *одећа*, *опанци*, *повој*, *појас*, *рукав*, *рукавица* и др. (2019: 461). Када је реч о страниј лексички, у значајној мери јављају се турцизми (*аљина*, *марама*, *делин*, *долама*, *дугме*, *каши*, *копча*, *чарапе*, *цеп* и др.) и германизми (*анцуг*, *клот*, *лоден*, *перла*, *сомот*, *фртал* и др.) (2019: 461).

У раду *Материјална култура Срба у контексту позајмљеница у Терминологији куће и покућства у северној Метохији Милете Букумирића* С. Савић испитује порекло позајмљеница и указује на њихову процентуалну заступљеност (2020: 267). Анализирани корпус обухвата 320 позајмљеница. Најзаступљеније су турске позајмљенице (преко 200) које се везују „за дубљу прошлост” (2020: 281). Немачке позајмљенице су новијег датума и забележено је нешто више од 40 лексема (2020: 281).

Рад М. Радана и М-Р. Радан Ускату *Воденичка терминологија и воденичарска лексика у српском говору Карашева* показује да су речи које налазимо у воденичкој терминологији и воденичарској лексички углавном словенског порекла: *батач*, *бота*, *дигач*, *древцо*, *пот*, *трнац*, *чекан*, *чикане*, *воденичар*,

воденичарка, воденичарски, вретено, греда, долњи, јаруга, кабал, камен, кош, меј, мера, обруч, оvas и др. (2021: 271–273). Забележено је девет германизама: бронза, камина, ладица, машиници, метер, плек, цигла, шина, шиндра (2021: 274). Само три турцизма су забележена у воденичкој терминологији и воденичарској лексици Карашева: *кантар*, *кепец*, *ортак* (2021: 275).

Г. Драгин и Р. Глишовић у раду *Из коларске лексике села Ченеја (Румунија)* показују да материјал обилује немачким позајмљеницама: *дрик*, *лотре*, *раф*, *сиц*, *спица*, *фарајнт*, *шарагље*, *шинтер* и др. (2020: 57). Забележена су два турцизма: *пајван*, *чивија* (2020: 57).

У раду *Германизми у говорима југоисточне Србије* Ј. Влајић Поповић истиче да су ове позајмљенице застареле и да често ишчезавају (1994: 454).

И. Милошевић у раду *Германизми у Речнику жаргонизама јужне пруге* анализира немачке позајмљенице са морфолошког аспекта (2020). На основу спроведене анализе закључује да „је највећи број лексема морфолошки адаптиран путем творбеног процеса деривације” (2020: 29).

Семантичком адаптацијом турских позајмљеница бавили смо се у раду *Турцизми у Речнику говора Лужнице Љубисава Ђурића: семантичка адаптација* (СТЕВАНОВИЋ 2022). Бавећи се овим проблемом, дошли смо до закључка да је суужење значења реплике у односу на модел чест тип семантичке адаптације. Нулта семантичка екстензија је умерено продуктиван тип семантичке адаптације, док су остали типови (суужење, па проширење значења реплике у односу на модел, проширење значења реплике у односу на модел и неподударање значења) ретки (СТЕВАНОВИЋ 2022: 258–259).

У раду *Романизми у Црноотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација* бавили смо се семантичком адаптацијом романских позајмљеница (СТЕВАНОВИЋ 2019). Спроведећи анализу, дошли смо до закључка да се у корпусу јављају следеће врсте промена у семантичкој екстензији: нулта семантичка екстензија, суужење значења реплике у односу на модел и проширење значења реплике у односу на модел (СТЕВАНОВИЋ 2019: 207–208). Чести типови семантичке адаптације јесу суужење значења реплике у односу на модел и нулта семантичка екстензија, док је проширење значења реплике у односу на модел редак тип (СТЕВАНОВИЋ 2019: 207–208).

Анализом осталих позајмљеница бавили смо се у раду *Страна лексика у Црноотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација* (СТЕВАНОВИЋ 2021). Турцизми су забележени у великој мери. Германизми су забележени у већој мери, док су англицизми и грецизми забележени у мањој мери (СТЕВАНОВИЋ 2021: 296–297). Ово истраживање, такође, показује да су нулта семантичка екстензија и суужење значења реплике у односу на модел чести типови семантичке адаптације (СТЕВАНОВИЋ 2021: 297). Проширење значења реплике у односу на модел и неподударање значења су ретки типови семантичке адаптације (СТЕВАНОВИЋ 2021: 297–298).

У раду *Семантичка адаптација стране лексике у говорима признренско-тимочке дијалекатске области* на основу анализе дијалекатских речника с подручја признренско-јужноморавског (*Речник говора јабланичког краја Радмиле Жугић*) и сврљишко-заплањског дијалекта (*Речник села Каменице код Ниша Властимира Јовановића и Додатак Речнику села Каменице код Ниша*) закључили смо да дијалекти више теже ка сужењу него ка проширењу значења и више теже ка поклапању него ка непоклапању значења (СТЕВАНОВИЋ 2020: 434).

Као што се из овог кратког прегледа може видети, у нашим досадашњим истраживањима ослањали смо се на лексикографски рад Радосава Стојановића (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2021), Радмиле Жугић, Властимира Јовановића (СТЕВАНОВИЋ 2020) и Љубисава Ћирића (СТЕВАНОВИЋ 2022). Дакле, лексикографски рад Јакше Динића није разматран. Из тог разлога је поменути лексикографски рад узет у разматрање.

3. Анализа корпуса

3.1. Нулта семантичка екстензија

Турцизми

амám⁴ – јавно купатило, бањско купатило (ДИНИЋ 2019: 746).

hamam⁵ – хамам, јавно купатило (ЋИНИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 441).

верман – султанов указ, ферман; написано, писмо – Ђво мене ситан верман стиже/Да ја идем цару од Стáмбола (ДИНИЋ 2008: 65).⁶

ferman – ист. ферман, султански указ (ЋИНИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 363).

ђевђир – кухињска посуда за цеђење (ДИНИЋ 2019: 776).⁷

kevgir – рупичаста кашика, педиљка (ЋИНИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 588).

⁴ Експираторни акценат из техничких разлога бележимо као дугоузлазни. Позајмљенице су дате азбучним редом. Тако и ниже.

⁵ Модел преузет из одређеног језика бележимо курзивом.

⁶ Контексте дајемо онда када није дато потпуно објашњење значења одређене позајмљенице или онда када недостаје објашњење одређене позајмљенице.

⁷ Ово значење налазимо и у говору Црне Траве. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2021: 287. У *Речнику пиротског говора* налазимо значење: већа кашика за вађење вурде, избушена по целој површини; користи се у процесу прављења качкавала и у домаћинству за друге потребе. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987: 29. Д. Златковић даје следеће објашњење овог примера: груба полулоптаста метална педиљка за млеко, сир, урду (2022: 122). У *Речнику говора Лужнице* налазимо објашњење: метална педиљка за млеко. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 187.

ħása – чинија (ДИНИЋ 2019: 857).

kāse – ħasa; дубља посуда без дршке (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 564).

Германизми

вушерáј – лоше урађен посао (ДИНИЋ 2019: 766).⁸

die Pfuscherei – нестручан (лош) рад, петљанија, крпарија (РОРОВИЋ 2005: 280).

тэпик – застор за под, тепих (ДИНИЋ 2019: 853).⁹

der Teppich – тепих, ћилим, саг (РОРОВИЋ 2005: 380).

шóдер – шљунак – Че ми трéбу два камијона покрúпан шóдер, за у тэмель (ДИНИЋ 2019: 876).¹⁰

der Schotter – ситан камен, шљунак (ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003: 283).

шпéнодла – игла прибадача, игла са главицом (ДИНИЋ 2019: 877).

die Stecknadel – прибадача, чиода (РОРОВИЋ 2005: 361).

штрићерáј – штрикерски посао, штрикерска радња (ДИНИЋ 2019: 878).¹¹

die Strickerei – 1. плетење, плетиво; 2. плетионица (ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003: 311).

3.2. Сужење значења реплике у односу на модел

Турцизми

áкча – најситнији турски сребрни новац (ДИНИЋ 2019: 744).

akça – 1. арх. новац, пара; 2. ист. сребрни новчић (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 25).

бакшиш – кашћење за услугу, напојница – Нёћи ёёлнери, куи су врédни и куи úму да брзо срачуёују, бьш добро проóде с бакшиш (ДИНИЋ 2019: 751).

bahşış – бакшиш, напојница, част; поклон, дар (ЃИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 102).

дúлум – стара мера за површину (око 9 ари) (ДИНИЋ 2019: 775).

⁸ У Речнику говора Лужнице налазимо глагол *фушари* у значењу: неквалитетно обавља посао. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 1106.

⁹ Ово значење налазимо и у Речнику говора Лужнице. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 1019.

¹⁰ Ово значење налазимо и у Речнику говора Лужнице. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 1156.

¹¹ На истој страни налазимо и објашење примера *штрикерница*, тј. *штрићерница*: радња у којој се штрикају (плету) цемпери. Упоредити са ДИНИЋ 2019: 878. Из овога јасно видимо да *штрикати* значи *плести*. То потврђује и *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik: stricken – плести*. Упоредити са ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003: 311.

dönüm – 1. окретање, обртање; кружење, оптицај, циркулација, фиг. преокрет, прекретница; 2. повратак; 3. астр. периодични повратак, повратиште, време суноврата (зимског и летњег); 4. дунум (мера за површину, 10 ари); 5. пут, мах, наврат (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 303).

ђеврѣк – пекарско пециво у облику колута (ДИНИЋ 2020: 325); врста пекарског пецива у облику колута (ДИНИЋ 2019: 776).

gevrek – симит, ђеврек, бисквит (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 398).

ђозлуци – наочари – Деда не мoж да чита новине без ђозлуци (ДИНИЋ 2019: 777).¹²

gözlük – 1. наочари; 2. зазирач, наочњак (за коње) (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 420).

ђувѣч/ђувѣк – већа земљана чинија облика изврнуте зарубљене купе – Јутром надробимо млекo у ђувѣч и свѣ га искѣсамо (ДИНИЋ 2020: 326).¹³

güvec – 1. ђувеч, ђувече (глинена посуда за припремање хране); 2. кул. ђувеч (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 430).

зурла – врста свирале са веома јаким пискавим гласом. Уз зурлу по правилу иде и бубањ (ДИНИЋ 2019: 786).¹⁴

zurna – муз. зурла (оријентални инструмент); 2. пеј. носина, носурда (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 1093).

јеменија – марама од танког платна ишарана гранама, којом се повезује глава (ДИНИЋ 2019: 792).

yemeni – 1. платнена марама за главу; 2. ципеле без потпетница (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 1056).

кавга – свађа – Ти прѣцве тражиш неку кавгу, Рако (ДИНИЋ 2019: 793).

kavga – 1. свађа, препирка, кавга; арх. туча, борба; 2. фиг. борба, труд (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 570).

канија – корице за нож, за каму (ДИНИЋ 2019: 795).

kin – 1. цагрије, корице (ножа, сабље); 2. бот. рукавац листа (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 591).

капама – јело од јагњећег меса (обично од врата), младог црног лука и ливадског зеља (ДИНИЋ 2020: 337).

kapama – 1. гл. им. од *karatak* (заклањати); 2. кул. капама¹⁵; 3. милос-

¹² Ово значење налазимо и у *Допуни Речнику говора Лужнице*. Упоредити са ЋИРИЋ 2021: 630.

¹³ Ово значење не налазимо у говору Лужнице. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2022: 256. У *Речнику пиротског говора* налазимо пример *ђувечарка, ђувецарка* у значењу: земљана посуда за справљење јела. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987: 29.

¹⁴ Ово значење не налазимо у говору Црне Траве. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2021: 291. У пиротском говору налазимо исто значење. Упоредити са ЗЛАТКОВИЋ 2020: 263. У речницима пиротског говора старијег датума не налазимо овај пример. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987; ЗЛАТКОВИЋ 2014а.

¹⁵ *Капама* је врста јела. Односи се на месо које је кувано са поврћем у затвореном суду.

ница, љубавница, метреса (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 551).
кубура – футрола за револвер (ДИНИЋ 2019: 803).

kubur – 1. канализациона цев (клозета); 2. дугачка футрола. арх. кубура (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 633).

кускун – каиш коњске опреме који иде коњу испод репа и причвршћен је за седло или самар, спречава да седло или самар спадну коњу на врат (ДИНИЋ 2019: 804).¹⁶

kuskun – 1. кускун, подрепник (део коњске опреме); 2. фиг. који је изгубио углед, дискредитован (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 642).
магáза – магацин, обично иза дућана, у коме стоје резерве робе које ће се изнети у дућан или се из магазе продаје роба на велико – Мирко Тодоровић Дебеличанин имáл дућáн према úлицу, а магáзу сас кукурузу у дрúго двóриште (ДИНИЋ 2019: 809).

mağaza – 1. магацин, велика продавница; 2. складиште, спремиште (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 666).

синцир – ланац (ДИНИЋ 2019: 847).¹⁷

zincir – 1. синцир, ланац; вериге; 2. геог. ланац, венац (планина, брегова); ред; низ; 3. окови, букагије; фиг. окови, јарам (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 1091).

таратóр – врста салате (ДИНИЋ 2019: 852).¹⁸

tarator – кул. мезе које се прави од средине хлеба, ораха, маслиновог уља, белог лука и сирћета (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 938).

ћемер – кожни или платнени појас у којему се носи златни новац на путу (ДИНИЋ 2019: 857).

ķemer – 1. појас, ћемер; 2. распон, свод; 3. анат. засвођена дупља (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 580).

чекшире – Шнајдер ми не добро сашил овéј чекшире (ДИНИЋ 2008: 887).

çakşir – 1. чакшире (широке мушке панталоне); 2. кичица (космато перје на ногама птица) (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 200).

циђерица – цигерица заклане живине, или се пече на жару или се кува у чорби (ДИНИЋ 2020: 409).

ciğer – 1. плућа, бела цигерица; 2. јетра, црна цигерица; 3. дроб, изнутрица; 4. фиг. срце, душа (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 190).

Германизми

вeдер – опруга, федер – Пр'сал ми вeдер на сáт (ДИНИЋ 2019: 761).

die Feder – 1. перо; 2. опруга (JOVANOVIĆ, SIKORA 2003: 104).

Упоредити са ŠKALJIĆ 1966: 393.

¹⁶ Ово значење налазимо и у говору Лужнице. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2022: 257.

¹⁷ Ово значење налазимо и у пиротском говору. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987: 114.

¹⁸ Ово значење не налазимо у говору Црне Траве. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2021: 296.

вла́стер – фластер – Бо́ље би било да га залéпиш ма́лко с вла́стер, да ти не течé кр'в из пр'сат (ДИНИЋ 2019: 765).

das Pflaster – плочник; фластер, лепљив завој (РОРОВИЋ 2005: 280).

цуг – гутљај, оно што се највише може попиту у једном гутљају (ДИНИЋ 2019: 867).¹⁹

der Zug – кретање, поворка, јато; воз; потез, црта; гутљај; особина, својство; промаја (РОРОВИЋ 2005: 499).

шлађер – мелодија за игру, шлагер – На госпóцће свáдбе већином сви-ре шлађери, ко́ла рéтко (ДИНИЋ 2008: 912).

der Schlager – шлагер, популарна забавна песма, хит; тражена роба; успешан позоришни комад (РОРОВИЋ 2005: 324).

3.3. Сужење, па проширење значења реплике у односу на модел

Турцизми

антерија – 1. врста горње хаљине од сукна са дугачким рукавима. Мушке антерије су краће и од дебље тканине, док женске могу бити и дуге; 2. кратка женска памуклија са дугим рукавима, кројена у струк (ДИНИЋ 2008: 7).²⁰

entari – 1. антерија, горња хаљина; 2. широка и лака арапска мушка хаљина, врста прслука (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 340).

ка́ма – 1. хладно оружје у виду кратког ножа оштрог са обе стране; 2. руска пумпа за вађење воде из бунара и сл. која се потапа у воду (ДИНИЋ 2019: 795).²¹

kama – 1. кама (двосекли нож); 2. клинаст предмет, клин; 3. затварач (топа); 4. нар. добијена партија (у игри), добитак (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 545).

сóвра – 1. низак округли сто, трпеза, софра; 2. обредна трпеза у покојниковој кући након сахране (ДИНИЋ 2008: 777).²²

sofra – 1. софра, трпезаријски сто, трпеза; 2. округла даска (за развијање теста); 3. анат. чмар, анус (ЋИЊИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i др. 1997: 877).

¹⁹ Ово значење налазимо и у говору Црне Траве. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2021: 292. У *Речнику говора Лужнице*, такође, налазимо ово значење. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 1119.

²⁰ Слично значење забележено је и у пиротском говору. Упоредити са ЗЛАТКОВИЋ 2017: 611. Речници пиротског говора старијег датума не бележе овај пример. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987; ЗЛАТКОВИЋ 2014а.

²¹ У *Речнику пиротског говора* налазимо пример *каме* у значењу: мали нож. Упоредити са ЖИВКОВИЋ 1987: 53.

²² Значење бр. 2 не налазимо у *Речнику говора Лужнице*. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 972.

3.4. Проширење значења реплике у односу на модел

Турцизми

канта́р – 1. справа за мерење тежине са полугом, ђулетом и тасом; 2. фиг. мушки полни орган (ДИНИЋ 2008: 323).²³

kantar – мера за тежину, 44 оке (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 549).

Германизми

врта́љ – 1. четвртина, фртаљ; 2. стаклени суд од четврт литра (ДИНИЋ 2008: 86).

das (der) Viertel – четвртина (ПОРОВИЋ 2005: 455).

ши́нда – даска за преграђивање пресека у амбарима, за постављање таваница у кућама или за изградњу кућних зидова, шиндра (ДИНИЋ 2008: 910).

die Schindel – танка дашчица за покривање кровова, шиндра (ПОРОВИЋ 2005: 323).

3.5. Неподударање значења

Турцизми

а́пса – казна задржавања лошег ђака у школи после часова – Остаил га учитељ у а́псу, затој што не написа́л и ништа не зна́л квó смо учил (ДИНИЋ 2008: 8).²⁴

hapis – затвор, апс; хапшење, лишавање слободе (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 445).

дива́на – 1. трем, тераса; 2. уздигнутији део трема начињен од дасака, ограђен пердетом (ДИНИЋ 2008: 134).

divanhane – арх. 1. широк ходник; 2. пријемна соба (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 288).

ђерда́н – округли лицидерски колачићи нанизани у ђердан, које момци купују девојкама на вашарима – Ако девојћа но́си ђерда́н окол шију, сви ју питају кúј јуј га купи́л (ДИНИЋ 2020: 325).

gerdan – 1. врат, шија; 2. подваљак (код дебелих особа); 3. затиљак, врат (месо) (ЋИЊИЋ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997: 394).

²³ Фигуративно значење не налазимо у *Речнику говора Лужнице*. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 361.

²⁴ У говору Каменице налазимо следећа значења: 1. затвор; 2. казна која се примењивала у школи у 19. веку и првој половини 20. века. Односила се на ученике који нису нешто урадили код куће (нису написали домаћи задатак, нису увежбали читање или научили рецитацију, па су морали после наставе да остану у школи да то ураде). Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 432.

зајтин – зејтин, уље за јело – Зајтин је ску́п, затој га не купуемо, едемо си с ма́з, ел си по́сно (ДИНИЋ 2020: 330).

zeytin – 1. маслинка (плод); 2. бот. маслина (ЃИЃИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i dr. 1997: 1087).

калкán – 1. даска којом се затвара предњи и задњи део каната на запрежним колима; 2. чеони троугли зид који затвара поткровље, забат (ДИНИЋ 2008: 320).²⁵

kalkan – 1. штит, фиг. заштитник; 2. зоол. иверак, облиш (ЃИЃИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i dr. 1997: 543).

питије/питијхе – пихтије – Питије, ако о́ч да су добре, мо́ра да и ва́риш цел дьн (ДИНИЋ 2020: 369). Во́лим питијхе од су́шени свињећи чапоњци и ўши (ДИНИЋ 2019: 833).²⁶

pihti – угрушак, грушевина (ЃИЃИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i dr. 1997: 790).

сока́к – пролаз у амбару између пресека (ДИНИЋ 2008: 777).²⁷

sokak – сокак, (уска) улица (ЃИЃИЋ, ТЕОДОСИЈЕВИЋ i dr. 1997: 878).

Германизми

клóнпе – обућа од издубљеног дрвета, кломпе (ДИНИЋ 2019: 798).

der Klumpen – 1. грудва, грумен; 2. хрпа, гомила (ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003: 170); стиснута, згрудвана маса; велик одломљен комад (РОРОВИЋ 2005: 210).

швѐрц – фиг. шверцовани дуван, дуван који није купљен у продавницама државног монопола Краљевине Југославије (ДИНИЋ 2019: 873).

die Schwärze – црнило (ЈОВАНОВИЋ, СИКОРА 2003: 288).

шљѐпер – велики камион, камион велике носивости (ДИНИЋ 2019: 875).²⁸

der Schlepper – тегљач (брод, ауто) (РОРОВИЋ 2005: 326).

штúц – стаклена чаша од три децилитра (ДИНИЋ 2019: 879).

der Stutzen – кратка пушка, карабин; цевни наставак; чарапа без стопа-ла, штучна (РОРОВИЋ 2005: 372).

²⁵ Слично значење налазимо и у *Речнику говора Лужнице*. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 358.

²⁶ Занимљив је и контекст који налазимо у *Речнику говора Лужнице*: У питије се ту́рају ко́жице од гла́ву, ре́п, но́ђе и ўши. Питије ва́римо за Свети-Јова́н, ка́да су Во́дице. Упоредити са ЋИРИЋ 2018: 680.

²⁷ Ово значење не налазимо ни у говору Каменице ни у говору Црне Траве. Упоредити са СТЕВАНОВИЋ 2020: 430; СТЕВАНОВИЋ 2021: 288.

²⁸ Слично значење налазимо и у *Допуни Речнику говора Лужнице*: камион са приколицом. Упоредити са ЋИРИЋ 2021: 768.

4. Резултати истраживања и дискусија

Удео турцизама у ексцерпираним корпусу је велики, док је удео германизама мали. Наиме, анализирани корпус бележи више од 100 турцизама. За потребе овог рада издвојена су 34. Са друге стране, анализирани корпус бележи 15 германизама колико је и издвојено.

Нулта семантичка екстензија представља потпуно подударање значења реплике и модела у свим контекстима. Претходна истраживања сведоче о великој продуктивности овог типа семантичке адаптације (СТЕВАНОВИЋ 2019; СТЕВАНОВИЋ 2020; СТЕВАНОВИЋ 2021). Међутим, спроведена анализа показује да је нулта семантичка екстензија умерено продуктиван тип семантичке адаптације. Наиме, забележено је свега девет примера.

Пример *şöder* у тимочко-лужничком дијалекту означава *шљунак*. У немачком језику пример *der Schotter*, такође, означава *шљунак*.

Сужење значења реплике у односу на модел подразумева да реплика има уже значење од модела. Ово је чест тип семантичке адаптације. Анализирани корпус бележи велики број примера. За потребе овог рада издвојена су 23. Остварује се тако што се смањује или број значења или значењско поље (према СТЕВАНОВИЋ 2022: 259). Уколико говорник тимочко-лужничког дијалекта жели да именује одређени референт, од језика даваоца узима само оно значење које му је неопходно за именовање тог референта (СТЕВАНОВИЋ 2019: 208; СТЕВАНОВИЋ 2020: 434; СТЕВАНОВИЋ 2021: 297; СТЕВАНОВИЋ 2022: 259). У анализираном корпусу чешће се смањује број значења.

Значењско поље је сужено код примера *таратор*. Наиме, у тимочко-лужничком дијалекту овај пример се односи на *врсту салате*, док се у језику даваоцу (у турском језику) односи на *мезе које се прави од средине хлеба, ораха, маслиновог уља, белог лука и сирћета*. Дакле, на основу објашњења не знамо о каквој салати је реч у тимочко-лужничком дијалекту, док знамо о каквој салати је реч у турском језику.

Има примера где се смањује и број значења и значењско поље. За пример *канија* у тимочко-лужничком дијалекту налазимо следеће објашњење: *корице за нож, за каму*. Са друге стране, у турском језику налазимо објашњење *корице (ножа, сабље)* (где видимо да је сужено значењско поље реплике) и објашњење *рукавац листа* (где видимо да је сужен број значења реплике).

Сужење, па проширење значења реплике у односу на модел подразумева најпре смањење броја значења, а потом развијање значења којих нема у језику даваоцу. Ово је редак тип семантичке адаптације. Забележена су три примера. Говорник тимочко-лужничког дијалекта најпре узима од језика даваоца значење које му је потребно за именовање одређеног референта, а потом развија нова значења.

За пример *кама* налазимо објашњење: *хладно оружје у виду кратког ножа оштрог са обе стране*. У турском језику *ката* је: 1. *кама* (двосекли нож); 2. *клинаст предмет, клин*; 3. *затварач (топа)*; 4. *нар. добијена партија (у игри), добитак*. Дакле, само прво значење је забележено у тимочком-лужничком дијалекту. Међутим, поменути пример има још једно значење у тимочко-лужничком дијалекту које није забележено у турском језику: *руска пумпа за вађење воде из бунара и сл. која се потапа у воду*.

Пример *софра* у тимочко-лужничком дијалекту се односи на *трпезаријски сто или трпезу*. У турском језику има следећа значења: 1. *софра, трпезаријски сто, трпеза*; 2. *округла даска (за развијање теста)*; 3. *анат. чмар, анус*. Прво значење је забележено у тимочко-лужничком дијалекту, док остала нису. У поменутом дијалекту забележено је и једно значење које није забележено у турском језику: *обредна трпеза у покојниковој кући након сахране*.

Проширење значења реплике у односу на модел подразумева развијање значења којих нема у језику даваоцу. Ово је, такође, редак тип семантичке адаптације. Анализирани корпус бележи три примера. Пошто се одређена позајмљеница интегрише у тимочко-лужнички дијалекат, она почиње да шири или број значења или значењско поље (СТЕВАНОВИЋ 2019: 208; СТЕВАНОВИЋ 2020: 434; СТЕВАНОВИЋ 2021: 297–298).

Код примера *вртáљ* шири се број значења. У тимочко-лужничком дијалекту овај пример има два значења: 1. *четвртина, фрталј*; 2. *стаклени суд од четврт литра*. Са друге стране, у немачком језику није забележено друго значење.

Значењско поље шири се код примера *шинда*. Поменути пример објашњен је на следећи начин у тимочко-лужничком дијалекту: *даска за преграђивање пресека у амбарима, за постављање таваница у кућама или за изградњу кућних зидова, шиндра*. У немачком језику пример *die Schindel* представља *танку дашчицу за покривање кровова*.

Има случајева где се значење реплике и значење модела потпуно разликују. Анализирани корпус бележи 11 таквих случајева. У процесу семантичке адаптације може нестати веза између садржине реплике и садржине модела. Некада се садржина модела погрешно тумачи. Реплика и модел могу имати неки заједнички сем на синхронијској равни, али он није релевантан за њихове семантеме узете у целини (према СТЕВАНОВИЋ 2021: 295; СТЕВАНОВИЋ 2022: 259).

Семантичка веза постоји између реплике *áпса* и модела *hapis* (*задржавање, лишавање слободе*). Између реплике *дивána* и модела *divanhane*, такође, постоји семантичка веза (*простор*). Исти је случај и са репликом *сокáк* и моделом *sokak* (*простор*), као и са репликом *швѐрци* и моделом *die Schwärze* (*црн, црно*). Постоји семантичка веза и између реплике *шљéпер* и модела *der Schlepper* (*теглити, велика носивост*), као и између реплике

ђердан и модела *gerdan* (врат). Између реплике *nutије/nutiјe* и модела *rihti*, такође (згрушавање).

У осталим случајевима не постоји семантичка веза између реплике и модела. Претпостављамо да је реч о погрешном тумачењу садржине модела.

5. Закључак

На основу спроведене анализе можемо закључити да се у корпусу уочавају следеће врсте промена у семантичкој екстензији: 1) нулта семантичка екстензија (потпуно подударане значења реплике и модела); 2) сужење значења реплике у односу на модел; 3) сужење, па проширење значења реплике у односу на модел; 4) проширење значења реплике у односу на модел и 5) неподударане значења.

Најчешћи тип семантичке адаптације јесте сужење значења реплике у односу на модел (23). Умерено продуктивни типови јесу неподударане значења (11) и нулта семантичка екстензија (9). Ретки типови јесу сужење, па проширење значења реплике у односу на модел (3) и проширење значења реплике у односу на модел (3).

На основу ексцерпираног корпуса који обухвата само именице (49) и то само оне које означавају нешто неживо, могу се извести одређени закључци: 1) много је случајева где реплика има уже значење од модела; 2) мало је случајева где реплика има шире значење од модела и 3) реплика и модел се понекад значењски не подударају. У диференцијалним речницима какви су дијалекатски многе лексеме су изостављене. Значења забележених лексема су, такође, често изостављена. Да бисмо добили целовитију слику о семантичкој адаптацији турцизама и германизама у тимочко-лужничком дијалекту, морамо спровести теренско истраживање са израђеним упитником и укључити велики број информатора. Са друге стране, морамо узети у обзир и остале врсте речи. Овај рад треба да подстакне будуће лингвисте да се темељније баве проблемом семантичке адаптације турцизама и германизама и проблемом семантичке адаптације стране лексике уопште.

Цитирана литература

- ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна. „Германизми у говорима југоисточне Србије”. У: П. Ивић и др. (Ур.), *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката* (стр. 445–456). Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994.
- ДРАГИН, Гордана и ГЛИШОВИЋ, Радослава. „Из коларске лексике села Ченеја (Румунија)”. *Исходишта* 6, (2020): стр. 52–59. DOI: <https://doi.org/10.46630/ish.6.2020.5>

- ЈОВИЋ, Надежда. „Страни елементи у лексици прераде примарних сточарских производа у говорима југоисточне Србије”. *Исходишта* 4, (2018): стр. 141–158.
- ЈОВИЋ, Надежда. „Турцизми у сточарској терминологији југоисточне Србије”. *Исходишта* 5, (2019): стр. 221–236.
- МИЛОШЕВИЋ, Ивана. „Германизми у Речнику жаргонизама јужне пруге”. *Годишњак за српски језик* 18, (2020): стр. 21–34. DOI: <https://doi.org/10.46630/gsrj.18.2020.02>
- ПЕТРОВИЋ, Снежана. „Значај дијалекатског материјала за проучавање турцизама у српском језику”. У: П. Ивић и др. (Ур.), *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката* (стр. 427–432). Ниш: Филозофски факултет, Институт за српски језик САНУ, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, 1994.
- ПЕТРОВИЋ, Снежана. „Прилог проучавању турцизама из Врања и суседних говора”. *Истоци и утоци: сећање на Славољуба Ђинђића* (стр. 147–157). Београд: Филолошки факултет, 2009.
- ПЕТРОВИЋ, Снежана. *Турцизми у српском призренском говору. На материјалу изрукописне збирке речи Димитрија Чемерићића*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2012.
- ПЕТРОВИЋ, Снежана и ЂИНЋИЋ, Марија. „Културна позајмљеница – српски *јогурт* између Истока и Запада”. *Јужнословенски филолог* LXXI, 3–4 (2015): стр. 251–265. DOI: 10.2298/JFI1504251P
- РАДАН, Михај и РАДАН УСКАТУ Миљана-Радмила. „Воденичка терминологија и воденичарска лексика у српском говору Карашева”. *Исходишта* 7, (2021): стр. 259–284. DOI: <https://doi.org/10.46630/ish.7.2021.18>
- САВИЋ, Сандра. „Материјална култура Срба у контексту позајмљеница у Терминологији куће и покућства у северној Метохији Милете Букумирића”. *Исходишта* 6, (2020): стр. 267–283. DOI: <https://doi.org/10.46630/ish.6.2020.20>
- СТАНКОВИЋ, Селена. „Француске позајмљенице у говорима југоисточне Србије”. У Бојана Димитријевић (Ур.), *Језик, књижевност, култура* (стр. 303–315). Ниш: Филозофски факултет, 2014.
- СТАНКОВИЋ, Селена. „Француске позајмљенице у говорима југоисточне Србије: семантичка адаптација”. У Селена Станковић (Ур.), *Француско-српске лингвистичке паралеле* (стр. 123–143). Ниш: Филозофски факултет, 2016.
- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Романизми у Црнотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација”. У Марина Јањић (Ур.), *Савремени токови у науци о језику и књижевности* (стр. 197–210). Ниш: Филозофски факултет, 2019.
- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Семантичка адаптација стране лексике у говорима призренско-тимочке дијалекатске области”. У Јасмина Шаранац Стаменковић, Љиљана Скробић, Мирјана Илић, Милена Каличанин (Ур.), *Нови правци истраживања у друштвеним и хуманистичким наукама* (стр. 423–437). Ниш: Филозофски факултет, 2020. DOI: <https://doi.org/10.46630/nisun.9.2020>

- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Страна лексика у Црнотравском речнику Радосава Стојановића: семантичка адаптација”. *Годишњак за српски језик* 19, (2021): стр. 283–300. DOI: <https://doi.org/10.46630/gsrj.19.2021.22>
- СТЕВАНОВИЋ, Јована. „Турцизми у Речнику говора Лужнице Љубисава Ћирића: семантичка адаптација”. У Војислав Филиповић, Ивица Тодоровић (Ур.), *Етно-културолошки зборник*, књ. XXV (стр. 249–261). Сврљиг: Центар за туризам, културу и спорт, 2022.
- ТРАЈКОВИЋ, Татјана. „Терминологија одевања и обувања у Рудни (Румунија)”. *Исходишта* 5, (2019): стр. 455–463.
- ЋУПИЋ, Драго. „Туђице у дијалекатској лексици и њихова обрада”. *Лексикографија и лексикологија*, (1984): стр. 197–201.

*

- FILIPOVIĆ, Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 1986.
- MARTINOWSKY, Georges. „L'évolution sémantique en russe des emprunts au français et au vocabulaire international spécialisé. Recherche de méthode”. *Revue des Etudes slaves* 51/1–2, (1978): pp. 171–179.

Речници

- КЛАЈН, Иван и ШИПКА, Милан. *Велики речник страних речи и израза*. Треће допуњено и исправљено издање. Нови Сад: Прометеј, 2008.

*

- ЂИЊИЋ, Slavoljub, TEODOSIJEVIĆ, Mirjana i TANASKOVIĆ, Darko. *Türkçe-Sırpça Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1997.
- JOVANOVIĆ, Zora i SIKORA, Agota. *Ilustrovani nemačko-srpski rečnik*. Novi Sad: Zmaj: Atlantis; Podgorica: Zavod za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva, 2003.
- POPOVIĆ, Milan. *Rečnik nemačko-srpski i srpsko-nemački: (sa gramatikom nemačkog jezika)*. Zemun: JRJ; Niš: Prosveta, 2005.
- ŠKALJIĆ, Abdulah. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost, 1966.

Извори

- ДИНИЋ, Јакша. *Тимочки дијалекатски речник*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008.
- ДИНИЋ, Јакша. „Допуне Тимочком дијалекатском речнику”. *Српски дијалектолошки зборник* LXVI/2, (2019): стр.741–880.
- ДИНИЋ, Јакша. „Речи и изрази традиционалне исхране становништва књажевачког краја”. *Српски дијалектолошки зборник* LXVII, (2020): стр. 299–412.

Контролни извори

- ЖИВКОВИЋ, Новица. *Речник пиротског говора*. Пирот: Музеј Понишавља, 1987.
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. *Речник пиротског говора. Том 1, А–Њ*. Београд: Службени гласник, 2014а.
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. *Речник пиротског говора. Том 2, О–Ш*. Београд: Службени гласник, 2014б.
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. „Допуна Речнику пиротског говора”. *Српски дијалектолошки зборник LXIV*, (2017): стр. 603–993.
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. „Друга допуна Речнику пиротског говора”. *Српски дијалектолошки зборник LXVII*, (2020): стр. 123–297.
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. „Трећа допуна Речнику пиротског говора”. *Српски дијалектолошки зборник LXIX*, (2022): стр. 103–280.
- ЋИРИЋ, Љубисав. „Речник говора Лужнице”. *Српски дијалектолошки зборник LXV/2*, (2018): стр. 1–1166.
- ЋИРИЋ, Љубисав. „Допуна Речнику говора Лужнице”. *Српски дијалектолошки зборник LXVIII*, (2021): стр. 605–771.

Jovana Stevanović

TURKISH LOANWORDS AND GERMANIC LOANWORDS IN THE LEXICOGRAPHIC WORK OF JAKŠA DINIĆ: SEMANTIAL ADAPTATION

Summary

The subject of the paper is the semantic adaptation of Turkish and German loanwords in the lexicographic work of Jakša Dinić, which is related to the area of the Timoč-Lužnica dialect. The material is taken from the following dictionaries: *Dictionary of the Timok Dialect* (DINIĆ 2008), *Additions of Dictionary of the Timok Dialect* (DINIĆ 2019) and *Words and expressions of the traditional diet of the population of the Knjaževac area* (DINIĆ 2020). Due to limited space, only nouns denoting something inanimate (object, space, food, clothing, footwear, means of transport, measure, musical instrument, etc.) were taken into consideration. The analyzed corpus includes 127 loanwords. For the purposes of this paper, 49 were selected. The meanings they have in the giving language are determined using the following dictionaries: *Türkçe-Sırpça Sözlük* (ĐINĐIĆ, TEODOSIJEVIĆ i dr. 1997), *Illustrated German-Serbian dictionary* (JOVANOVIĆ, CIKORA 2003) and *German-Serbian and Serbian-German Dictionary: (with German Grammar)* (POPOVIĆ 2005). The paper has the following aims: 1) to compare the dialectal meanings with the meanings in the giving language based on the analysis of

vocabulary material and 2) to determine whether there has been a change in meaning in the dialect. Based on the analysis of vocabulary, we came to the following results: 1) replica and model are semantically matched in all contexts, 2) replica has a narrower meaning than model, 3) the replica narrows the meaning in relation to the model, and then expands the meaning, 4) replica has a broader meaning than model and 5) replica and model do not match in meaning.

Keywords: Turkicisms, Germanisms, Timok-Lužnica dialectal area, the giving language, the semantic adaptation.